

Анализируется политический краудсорсинг как технология социально-политического диалога. Изучаются причины, которые актуализируют использование «коллективного разума» в политике. Исследуется зарубежный опыт применения краудсорсинга. Определяются факторы, от которых зависит успешность краудсорсинговых проектов в политике.

Ключевые слова: политический краудсорсинг, общественность, информационно-коммуникационные технологии.

Golka V. *Political crowdsourcing: the technology of using the potential of the public*

Analyzes political crowdsourcing as a technology of social and political dialogue. We study the reasons that actualize the use of «collective intelligence» in politics. We study the international experience of the application of crowdsourcing. The factors that determine the success of projects of crowdsourcing in politics.

Keywords: political crowdsourcing, the public, information and communication technologies.

УДК 324

Додонов Д. Р.

РАЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА АБСЕНТЕЇЗМУ ЯК СПЕЦИФІЧНОГО ПРОЯВУ ПОЛІТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ

В статті розглядаються різні підходи до визначення поняття абсентеїзм. Надається ретроспективний аналіз історії дослідження цієї форми політичної поведінки. Наводяться різні приклади абсентеїзму в українських реаліях з останнього виборчого процесу. Висувається та доводиться гіпотеза наявності переважно свідомої форми абсентеїзму.

Ключові слова: політична поведінка, абсентеїзм, аполітична поведінка, політичний процес.

У сучасному світі демократичний політичний режим важко уявити без активного залучення громадян до управління загальнодержавними та місцевими справами, без широкомасштабної політичної участі у найрізноманітніших формах. Вибори є однією з ознак демократичності країни і відіграють неабияку роль у політичному житті суспільства. Участь громадян у виборчому процесі є важливим індикатором легітимності влади. Інститут демократичних виборів існує в світі вже досить давно, проте рівень явки на виборчі дільниці в багатьох країнах з кожним роком знижується. Світова та вітчизняна виборча практика демонструють тенденцію до поширення ігнорування виборів, що досить негативно впливає на демократичні процеси.

Особисте право кожного громадянина приймати участь у виборчому процесі має наслідки, як для нього самого, так і для всієї країни в цілому. Раціональне розподілення свого часу або ж фізична неможливість проголосувати має два рівня наслідків: перший безпосередньо стосується індивіда, а другий – всіх громадян країни. Так, задоволення поточних тимчасових потреб може мати ірраціональний характер, порівнюючи з неотриманими результатами через систематичне невідвідування виборчої дільниці.

З психологічної точки зору, аполітичність виникає здебільшого через задоволення або незадоволення діями влади. Формально це зовсім протилежні позиції, але викликають однакову модель поведінки – абсентеїзм.

Світова практика покарання за ухилення від виборів має різні приклади: адміністративні штрафи, ув'язнення, позбавлення можливості займати адміністративні посади протягом певного часу та ін.

Формування активної громадянської позиції та вірної політичної поведінки відбувається виключно через ЗМІ. При чому це процес, здебільшого, пропаганди та агітації, а ніяк не об'єктивного інформування населення. Це призводить до трансформації сприйняття інформації населенням, зменшення рівня критичного мислення та створення власної віртуальної реальності, що в свою чергу суттєво впливає на політичну поведінку.

В західній політичній думці проблеми абсентеїзму знайшли відображення в роботах С. Верби, Г. Госснела, Р. Даля, Е. Даунса, А. Лейпхарта, М. Макфола, Ч. Мерріама, У. Міллера, Р. Лассуела, П. Лазарсфельда, Е. Кемпелла, Ф. Конверса, Н. Найа, Р. Роуза, ін.

В Україні вивченням феномену абсентеїзму займалися І. Бекешкіна, Р. Губань, Є. Головаха, А. Деркач, В. Небоженко, Н. Паніна, О. Оверчук, які пояснювали абсентеїзм виборців менталітетом байдужості, характерним для населення колишнього СРСР, а також «психологією конформізму», панування якої в суспільстві вивело на політичну арену некомпетентних діячів, що знизило авторитет законодавчих органів і влади взагалі. На нашу думку, абсентеїзм має не лише емоційні, але й цілком усвідомлені підстави.

Тому *мета* даної статті полягає у виявленні раціональної складової абсентеїзму як специфічної форми політичної поведінки.

Політична поведінка – це сукупність реакцій соціальних суб'єктів (осіб, груп, спільнот) на певні форми, засоби і напрямки функціонування політичної системи. За визначенням П. Шляхтуна, під «політичною поведінкою» розуміють будь-яку форму участі у здійсненні влади або протидії її здійсненню. Це поняття розкриває структуру й механізм політичної діяльності. Воно охоплює участь у формальних організаціях і масових рухах, залученість до різних елементів політичної системи чи свідоме відмежування від них, активну публічну маніфестацію своїх поглядів з метою впливу на політичні інститути чи політичну апатію [1, с. 45].

Застосування в політології терміну «політична поведінка» разом із поняттями «політична участь», «політична дія, діяльність» обумовлено тим, що слід відокремити дії суб'єктів політики, які базуються на свідомому раціональному ґрунті, від ірраціональних форм політичної активності, або таких поведінкових актів, що є частково чи цілком неусвідомленими.

Використання поняття «політична поведінка» уможливорює поглиблене вивчення явищ, пов'язаних із реагуванням (раціональним та ірраціональним) суб'єктів політики на вимоги, стимули чи зміну обставин, що заподіяні зовнішнім політичним середовищем. Аналіз політичної поведінки надає змогу зосередити увагу на найбільш рухомому, динамічному аспекті політики – різноманітних діях осіб, які спрямовані на реалізацію тієї чи іншої політичної мети. Вивчення цього аспекту політичного процесу виявляє пряму залежність об'єктивних подій чи обставин, від стану думок і спрямованості дій тих людей, що безпосередньо конструюють політику чи просто залучені до неї, розкриває механізми і засоби досягнення цілей.

Термін «абсентеїзм» походить від латинського *absent, absentis* – «відсутній» та має декілька значень. Зазвичай це поняття трактують як прояв байдужого ставлення населення до суспільного життя, ухилення від участі в ньому. Можна виділити два визначення явища абсентеїзму – у широкому і вузькому сенсі.

У широкому розумінні абсентеїзм – це байдуже ставлення населення країни до політичного життя, масова та індивідуальна відмова від участі у виборах, зборах тощо.

У вузькому значенні (електоральний абсентеїзм) це поняття означає свідомий бойкот виборів, відмова від участі в них як пасивний протест населення проти існуючої форми правління, політичного режиму, антидемократичного характеру виборчої системи, а також як прояв байдужості до своїх прав і обов'язків.

В західній політології напрацьовано декілька концепцій, що на масштабному емпіричному матеріалі описують абсентеїзм з різних позицій. Абсентеїзм розглядається:

- з позиції політичної участі – як неучасть у голосуванні на виборах громадян, які наділені активним виборчим правом;
- з позиції політичної поведінки – як форма протестної чи пасивної політичної поведінки;
- з правової позиції – як результат законодавчо встановленої добровільності реалізації активного виборчого права;

- з позиції рівня стабільності держави – як причина політичної слабкості держави, нестабільності та хаосу в країні;
- з позиції суспільства – як пасивність громадян, наслідок низького рівня політико-правової свідомості та культури;
- з позиції функціонування держави – як суспільна дисфункція, що йде в розріз з інтересами держави;
- з телеологічної позиції – як інструмент управління політичними процесами, засіб для досягнення певних цілей.

Початок досліджень електоральної поведінки та абсентеїзму був покладений французьким дослідником А. Зігфрідом, автором праці «Політична картина Західній Франції в роки Третьої республіки» (1913 р.). В ній географічні умови, як фізичні, так і економіко-соціальні розглядалися як визначальні при розподілі голосів на виборах. Одними з перших дослідників, які вивчали явище абсентеїзму були представники біхевіористичного напрямку Чиказької школи політичних наук – Ч. Мерріам [2], Р. Лассуел [3], Г. Госселл [4]. Усі вони розглядали абсентеїзм в якості показника стабільності демократії. Взагалі, більшість дослідників першої половини ХХ століття вважали, що абсентеїзм – це природна форма політичної поведінки в умовах виборчих кампаній. В роботах М. Макфола, абсентеїзм або «голосування ногами», трактується як «перша з форм протесту для всіх демократичних суспільств» [5].

Надалі проблема абсентеїзму розглядалася в рамках вивчення особливостей електоральних процесів. Дослідження в цьому напрямі вели Е. Даунс, С. Верба, Н. Най, Р. Даль, А. Лейпхарт тощо та ін. У 1940 році американським соціологом П. Лазарсфельдом була зроблена перша серйозна спроба використовувати «панельні опитування» виборців для виявлення механізму формування електоральної поведінки [6].

Розробки Мічиганської школи в 60-ті роки стали поштовхом до розвитку соціально-психологічного напрямку в соціології. Основна заслуга в створенні цієї теорії належить групі дослідників під керівництвом Е. Кемпбелла [7]. До цієї групи дослідників входили також Ф. Конверс, У. Міллер, Р. Роуз та ін. Так, Р. Вольфінгер і С. Розенстоун показують, що активність участі при електоральному виборі визначається в першу чергу установочними диспозиціями, наявністю відповідних мотивів і психологічними особливостями особистості, її попереднім політичним досвідом та політичною культурою [8].

Найбільш докладно причинами виникнення, розвитку і зміцнення стереотипів електоральної поведінки займалася дослідницька школа А. Бентлі та Р. Лассвелла [9].

Щодо причин зниження явки на виборах, то деякі дослідники пов'язували падіння електоральної активності зі значимістю виборів (Ч. Кемпбелл – теорія «підйомів» і «спадів»), в інших випадках йдеться про тип політичної культури, домінуючої у суспільстві (Р. Алмонд і С. Верба), або про вплив економічних і політичних умов (С. Липсет) або про вплив на виборців засобів масової комунікації та міжособистісного спілкування (П. Лазарсфельд). Б. Ліпманн, Е. Ноель-Нойман [10], У. Риккер [11], П. Шампань [12] підіймали проблему абсентеїзму в зв'язку з вивченням процесів, що протікають в структурах масової свідомості.

Взагалі, в сучасній західній політології сформувалося три основних підходи в розумінні абсентеїзму:

- по-перше, абсентеїзм розглядається як вид девіантної поведінки;
- по-друге, інтерпретується як показник, що свідчить про стабільність соціальної системи;
- по-третє, трактується з точки зору теорії раціонального дії.

Перший підхід сходить до праць К. Кона та Р. Мертон [13]. Згідно такому підходу абсентеїзм розуміється як утримання громадян від участі у виборах, що суперечить основному принципу демократії — участі кожної людини у формуванні політичної влади. Поведінку відхилення можна визначити як конформну. В рамках цього підходу абсентеїзм трактується як дисфункція, що становить загрозу для нормального розвитку демократичної держави. Зокрема, Р. Мертон виокремлював два типи такої конформної поведінки

відхилення: нонконформна (принципова) і абберентна (доцільна) [13, с. 138]. Перший тип поведінки характерний для людей, які свідомо бойкотують вибори під впливом політичних чи соціально-економічних чинників, заявляючи про це завчасно. Другий тип електоральної поведінки притаманний громадянам, які не підкреслюють своє негативне відношення до виборів, не бажаючи вступати у конфлікт з політичною системою. В той же час вони не беруть участі у виборах, оскільки не бажають бути причетними до того, що відбувається у державі [13, с. 187].

Д. Рисман, С. Хантінгтон, Р. Алмонд, С. Верба, Р. Роуз відносяться до числа прихильників другого підходу, в межах якого абсентеїзм тлумачиться як фактор стабільності держави [14, с. 45]. Відповідно високий абсентеїзм є причиною відсутності вагомих претензій громадян до політичної системи. Вони задоволені станом речей і замість політичних дискусій займаються більш корисними для себе справами. Більш того, активна участь громадян у голосуванні не є гарантом стабільності політичної системи. Дана обставина пов'язана з тим, що не всі громадяни можуть бути відповідальні за рішення на виборах, оскільки не володіють необхідною інформацією та підготовкою.

В контексті нашої статті найбільший інтерес викликають концепції, в яких абсентеїзм розглядається з позицій теорії раціональної дії. Праця Е. Даунса «Економічна теорія демократії» [15] передувала концепції «розрахунку голосування», що була розвинута пізніше, до «раціонально-інструментального підходу», представниками якого є, окрім Е. Даунса [15], М. Фіоріні [16] та М. Олсон [17]. Основне положення цієї концепції полягає в тому, що люди голосують за ту партію чи політика, які можуть надати їм якомога більше вигід.

Сам «раціонально-інструментальний» підхід до голосування сформувався наприкінці 1960 – початку 1970-х років. В її основі лежать ідеї неокласичної економічної школи. Теорія раціонального вибору остаточно сформувалася після робіт Дж. Б'юкенена, Р. Таллока і М. Олсона [18]. В їх роботах предметом раціоналістичного аналізу електоральних уподобань були основні економічні проблеми виборців. В економічній моделі електоральної поведінки головне питання, яке ставили дослідники, полягало в тому, чи існує зв'язок між положенням в економіці і результатами виборів. Вчені стверджували, що люди розбираються в економіці краще, ніж у політиці, з цього випливає – якщо економічне становище виборців високе, то вони голосують за чинного лідера (партію), і навпаки, якщо добробут погіршується, то вони голосують за альтернативного лідера чи партію.

Головна гіпотеза, яка була висунута прихильниками теорії раціонального вибору, полягала в тому, що електоральна поведінка регулюється політичними та економічними інтересами, оскільки виборець є більш раціональним, ніж припускали інші теорії електоральної поведінки. Вони так само стверджували, що поведінка електорату є не тільки інструментальною, але і раціональною, тому що виборець мінімізує власні зусилля для досягнення своїх цілей, зокрема, він може приймати рішення, спираючись на думку лідерів громадської думки, а не займатися збором інформації самостійно.

Економічна модель голосування виходить з того, що розроблена неокласичної думкою модель економічного життя має універсальне значення, а отже, може використовуватися як загальна теорія соціальних інститутів і людської поведінки. В основі неокласичної економічної теорії лежить постулат, суть якого полягає в тому, що ринковий уклад виростає з вільного вибору розумних індивідів, заснованого на принципах ефективності та раціональності в соціальному й економічному житті суспільства. Ця теорія ґрунтується на тому, що індивіди, маючи певні можливості, обмежені розмірами їх бюджету та наявним часом, прагнуть до максимізації результатів. А отже, поведінка людини в рамках раціоналізаторської теорії визначається його раціонально-еґоїстичної сутністю. Саме цей підхід став основою «ринкового» аналізу політики.

Ряд дослідників дійсно вважали, що поведінка виборців є не тільки інструментальною, але і раціональною, в тому сенсі, що індивід мінімізує власні зусилля щодо досягнення свідомо сформульованих цілей, зокрема щодо збирання інформації, необхідної для

прийняття рішення. Прихильники раціонально-інструментального підходу вважають, що зазвичай громадяни досить твердо знають, як їм жилося за чинної влади (адміністрації), тому їм не треба знати в деталях економічну або зовнішню політику чинної адміністрації, щоб судити про результати цієї політики. Прихильники цього підходу доводять, що дійсно, існує прямий зв'язок між станом в економіці та результатами виборів. Деякі підкреслюють, що це зовсім не означає, що люди тямлять в економіці більше, ніж у політиці. Вони вважають, що при голосуванні виборець виходить з того, що саме політики та керівництво країни несе відповідальність за стан економіки.

Г. Кітчельт [19] сформулював гіпотезу про те, що, на відміну від населення країн з розвиненими демократіями, громадяни країн з ринками, що розвиваються, голосують егоцентрично, з огляду на перспективи власного зростання. Він вважав, що виборець робить свій вибір, виходячи з оцінки того, чи зможе він особисто поліпшити своє економічне становище шляхом збільшення своїх індивідуальних ресурсів (освіти, накопичень, професійного досвіду і т. д.) в нових економічних умовах. Він припускав, що реальні результати економічної політики уряду майже не приймаються в розрахунок. Ця гіпотеза Г. Кітчельта отримала певне емпіричне підтвердження на матеріалі низки східноєвропейських країн [20].

Щодо вітчизняних реалій, то на останніх місцевих виборах 2015 року добре прослідковується збільшення рівня абсентеїзму. Загальна явка виборців, за даними ЦВК, склала 46,61% (зведена інформація про кількість виборців, які отримали бюлетені на виборчих дільницях станом на 26.10.2015), що приблизно на рівні з попередніми виборами 2010 року та є позитивним результатом за західноєвропейськими стандартами. Рівень абсентеїзму змінюється циклічно, зараз відбувається підвищення недовіри до влади, що знижує кількість активних виборців.

Загальна явка виборців 15 листопада за даними ЦВК, склала 34,08%, що на 12% менше, ніж 25 жовтня. Окрім 29-ти «других турів», у день 15 листопада в Україні відбулися ще 637 повторних голосувань — там, де результати виборів не були встановлені з різних причин. Тобто загальною кількістю в Україні відбулось 666 повторних голосувань. Загалом ці голосування охопили більше 30% усіх виборців України.

Постійні фальсифікації, підкуп виборців, задіяння «адміністративного ресурсу» складають зовсім не позитивне враження в населення. Цікавим фактом абсентеїзму є явка виборців у «провладному регіоні». У Вінницькій області з 287 400 виборців, уточнених в списках, отримали бюлетені тільки 80 532 громадянина, що складає 28,02 % (зведена інформація про кількість виборців, які отримали бюлетені на виборчих дільницях під час проведення повторного голосування з виборів депутатів сільських, селищних рад та сільських, селищних, міських голів 15 листопада 2015 року, станом на 15.11.2015) [21].

Цікавий коментар був даний інформаційному агентству «Українська правда». «Якщо тенденції збережуться, то цілком вірогідно, що явка буде становити десь близько 30%. Тоді, на мій погляд, виникне питання у наших законодавців щодо доцільності взагалі збереження мажоритарної системи абсолютної більшості, яка використовується для виборів мерів великих міст», – заявив голова ЦВК М. Охендовський [22].

Той факт, що явка електорату склала менше сорока відсотків, свідчить про привабливість абсентеїзму як форми «м'якого» політичного протесту серед більшої половини громадян України. І хоча західноєвропейські демократії не набагато більше збирають виборців біля скринь, треба враховувати якість контингенту голосуючих. Переважна кількість громадян, що регулярно відвідують виборчі дільниці, є особами старшої вікової категорії, яка ностальгує за радянськими часами та реаліями. Тоді як серед молоді процедура голосування як така не в пошані. Кожні нові вибори, особливо президентські, підіймають градус емоційної напруги, а їх організатори та провідні політичні гравці за допомогою політтехнологів знаходять все нові і нові аргументи, які б «зачепили за живе» виборця. Певною мірою дає про себе знати «втомленість» електорату від перманентних міжпартійних змагань, що значно впливає на зниження числа активних виборців.

Підводячи підсумки, ще раз зазначимо, що абсентеїзм, з одного боку, є цілком прогнозованим явищем, проявом свободи особистості, невід'ємним атрибутом політичної системи, побудованої на демократичних принципах. З іншого боку, абсентеїзм – це свідчення недосконалості політичної системи країни, показник збільшення недовіри до демократичних інститутів, індикатор наростання соціальної напруженості в суспільстві. Причини виборчої пасивності різняться залежно від рівня розвитку демократії, стабільності політичної ситуації, стану економіки, типу виборів тощо. На нашу думку, надмірне поширення абсентеїзму у будь-якій країні вказує на недооцінку ролі та значення демократичних інститутів, а також на низький рівень політичної культури.

Отже, тенденція до збільшення рівня абсентеїзму свідчить про те, що свідомо відмова від участі у політичному процесі, шляхом ухилення від голосування, є раціональним вибором електорату, а не емоційно-іраціональним. Це, в своє чергу, свідчить про пропорційний рівень політичної культури та інформаційної обізнаності населення щодо закулісної політично-економічної гри. Прослідковується певна залежність рівня абсентеїзму від масштабів популізму влади. Нажаль, сьогодні, через рік після Майдану, *de facto* немає суттєвих змін в стилі керування країною. Саме через їх відсутність стрімко зріс рівень недовіри до влади, що в свою чергу призводить до свідомого бойкотування виборів, а не просто апатично-аполітичної поведінки.

Сподіваємось, що незабаром процес реалізації свого конституційного права на представництво інтересів у владі почне сприйматись громадянами не як можливість заробити, а як прямий обов'язок перед собою та своїми нащадками.

Використана література:

1. Шляхтун П. П. Політологія. Теорія та історія політичної науки [Текст] : підручник / П. П. Шляхтун – К. : Либідь, 2002. – 414 с.
2. Мерриам Ч. Новые аспекты политики / Ч. Мерриам // Антология мировой политической мысли. – в 5 т. - Т. 2 : Зарубежная политическая мысль, XX в. / Ред-сост. Г. К. Ашин, Е. Г. Морозова. – М.: Мысль: 1997. – С. 176 – 184.
3. Lassuel H. D. The Structure and Functions of Communication in Society II The Communication of Ideas / H. D. Lassuel // Participation and Political Equally. Cambridge University Press, – 1978. – № 4. – P. 49 – 58.
4. Gosnell H. F. Non-Voting: Cases and Methods of Control. / H. F. Gosnell – Chicago, 1924. – 447 p.
5. Макфол М. Осмысление парламентских выборов / М. Макфол // Российское общество. Становление демократических ценностей. – М. : Полис., 1999. – № 5. – С. 98 – 76.
6. Lazarsfeld P. Et all The Peopled Choice / P. Lazarsfeld. – NY, 1969. –76 p.
7. Campbell A. The Voter Decides / A. Campbell. – NY, 1954. – 112 p.
8. Wolfinger R., Rosenstone S. Who Votes? / R. Wolfinger., S. Rosenstone. – New Haven, 1980. – 341 p.
9. Lasswell H. D. Psychopathology and Politics / Lasswell H. D. – Chicago, 1977. – 146 p.
10. Ноэль-Нойман Э. Общественное мнение. Открытие спирали молчания / Э. Ноэль – Нойман. : Пер. с нем. / Общ. ред. и предисл. Мансурова Н. С. – М.: Прогресс-Академия, Весь Мир, 1996. – 352 с.
11. Riker W. The Theory of Calculus of Voting / W. Riker // American Political Science Review, 1989. – P. 84 – 92.
12. Шампань П. Делать мнение новая политическая игра / П. Шампань // Политические исследования. – 1992. – №3. – С. 122 – 134.
13. Мертон Р. Социальное действие, вписываемое в социальное пространство / Р. Мертон; под ред. В. И. Добренькова. – М. : Международный университет бизнеса и управления, 1996. – 556 с.

14. Мелешкина Е. Ю. Политическое поведение / Е. Ю. Мелешкина // Политический процесс: основные аспекты и способы анализа: сб. учеб. материалов. – М. : ИНФРАМ, Весь мир, 2001. – 154 с.
15. Downs A. An Economic Theory of Political Action in a Democracy/ A. Downs // Journal of Political Economy. – N.Y., 1957. – Vol. 65. – № 2. – P. 135 – 150.
16. Fiorina M. Retrospective Voting in American National Elections / M. Fiorina. – : Yale University Press, 1981. – 289 p.
17. Олсон М. Логика коллективных действий. Общественные блага в теории групп. / М. Олсон. Пер с англ. – М. : Фонд Экономической Инициативы, 1995. –165 с.
18. Olsen O. M. Posture & Body, Movement Perception / O. M. Olsen // Procudings of Sixteenth International Congress in Psychology. : Amsterdam, 1961. – P. 14 – 24.
19. Kitschelt H. Left-Libertarian Parties : Explaining Innovations in Competitive Party Systems / H. Kitschelt // World Politics, 1988. – Vol. 40. – P. 15 – 23.
20. Kitschelt H. The formation of party systems in East Central Europe / H. Kitschelt // Politics and Society, 1992. – Vol. 20. – P.133 – 142.
21. Центральна виборча комісія. Веб-відображення Інформаційно-аналітичної системи «Місцеві вибори 2015» [Електронний ресурс] : – Режим доступу : http://www.cvk.gov.ua/vm_2015/
22. Інтернет портал «Українська правда». Наднизька явка виборців може змусити до зміни закону – голова ЦВК [Електронний ресурс] : – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2015/11/15/7088838/?attempt=1>

Додонов Д. Р. Рациональная составляющая абсентеизма как специфическое проявление политического поведения

В статье рассматриваются разные подходы к определению понятия абсентеизм. Дается ретроспективный анализ истории исследования этой формы политического поведения. Приводятся разные примеры абсентеизма в украинских реалиях последнего избирательного процесса. Выдвигается и доказывается гипотеза наличия преимущественно сознательной формы поведения.

Ключевые слова: политическое поведение, абсентеизм, аполитическое поведение, политический процесс.

Dodonov D. The rational component of absenteeism as a specific manifestation of political behavior

The article deals with different approaches to the definition of absenteeism. Retrospective analysis of available research history of this form of political behavior. Various examples are given absenteeism in Ukrainian realities of the last election and have put forward the hypothesis of the presence of most forms of deliberate absenteeism

Keywords: political behavior, absenteeism, anpolitical behavior, political process.

УДК316.612:004.738.5

Кокарча Ю. А.

ІНТЕРНЕТ ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті йдеться про причини виникнення, поширення Інтернету в політичній сфері та досліджується його роль в політичній соціалізації особистості.

Ключові слова: інформаційне середовище, Інтернет, політична соціалізація, кіберпростір.

*«...Якщо тебе немає в Інтернеті, то ти не існуєш»
Білл Гейтс [1].*